

AYKIRI DÜŞÜNCELER

DENİS DİDEROT

**-CLASSICAL WORLD LITERATURE & A FRENCH LITERATURE BOOK-
[KLASİK DÜNYA EDEBİYATI SERİSİ & FRANSIZ POLİTİK TARİHİ]**

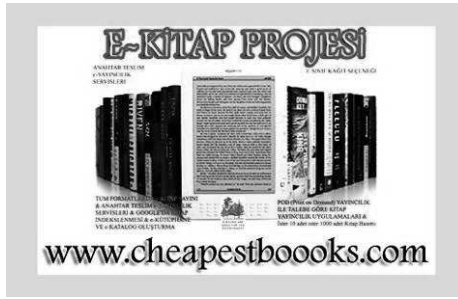
Yazarı (Author): DENİS DİDEROT (KLASİK DÜNYA EDEBİYATI)

Editör ve Çeviren: Murat Ukray

Sayfa Düzeni ve Grafik Tasarım: (e-Kitap Projesi)

**Kapak İmage: "1767, Portrait of Denis Diderot with I-framed
(1713-1784)"**

E-Baskı ve Yayına hazırlama (Publisher): ekitaprojesi.com

İstanbul - Mart, 2018

ISBN: 978-625-3871-53-6

İletişim ve İsteme Adresi:

www.ekitaprojesi.com

© Copyright: Bu çalışmanın tüm yayın hakları e-kitap projesine aittir. Tanıtım alıntıları dışında izinsiz çoğaltılması yasalarımıza göre suç sayılmaktadır. Böyle bir harekete kalkışmak yerine, bize sorarsanız uygar ve paylaşımcı dünya adına seviniriz..

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir.

D. DİDEROT

(ÖNSÖZ) YAZARI HAKKINDA

Denis Diderot (1713-1784) *Portresi*

Denis Diderot (5 Ekim 1713 - 31 Temmuz 1784), Fransız yazar ve filozof. Aydınlanma Çağı'nın en önemli kişiliklerinden biri. Toplumu eğitmek ve geliştirmek için tasarlanan ünlü Ansiklopedi'nin (Encyclopédie) baş editörüydü. Onun önderliğinde Aydınlanma döneminde Batı Avrupa'da ülkeler

arasında çekişmeler olsa da bilgi akışı yeni aydınların toplumlara kazandırılmasını sağlamıştır. Ansiklopedi'nin 8-18 ciltleri, 1-7 ciltlerindeki bilgiler üzerine kiliseden aldığı tepki ile yasadışı olarak basılmış, *Filozofça Düşünceler* isimli yapıtı da mahkeme kararınca yakılmıştır.

Fransa'nın Champagne ilinin Langres kasabasında doğdu. Diderot'nun babası bir bıçakçı idi. Kendini manastıra kapayan kız kardeşi akli dengesini yitirip 28 yaşında öldü. Her ne kadar babası onay vermese de, Diderot'nun ilk evliliği fakir bir insan olan Antoinette Champion ile oldu. Diderot'nun bir diğer evliliği ise, 1755'te Sophie Volland ile gerçekleşti. Volland diğer insanlar tarafından evde kalmış bir kadın olarak görülüyordu, ancak Diderot fikirlerinden bahsettiği ve iten bulduğu Volland'tan çok etkilenmişti.

Edebiyat alanında da birçok katkısı bulunan Diderot'nun başlıca özelliği romanları şekil ve içeriğinin yanı sıra, felsefi olarak da incelemesiydi. Romantizm akımının öncüsü ve humanist olan Diderot; zengin kiliseler kontrolünde bir endüstri olarak gördüğü Hristiyanlık dinini reddetmiş ve birçok aşırı dincinin saldırılarına maruz kalmıştır. Her ne kadar Ansiklopedi genel olarak elit kesim tarafından ilgiyle karşılanmış olsa da, kimi çevrelerde de tepki ile kaşılandı. Cizvitlerin eleştirileriyle karşı karşıya geldi.

* * * * *

ÖNSÖZ (KİTAP HAKKINDA)

DİDEROT KİMDİR?

Langres adlı küçük bir fransız kentinde zengin bir bıçakçının oğlu olarak dünyaya gelen diderot, okuma çağına gelince, bir cizvit okuluna verilmiş, sonra babasının dükkanında bir süre çalışmış. anlayışlı bir adam olduğu anlaşılan baba, oğlunun yeteneklerini göz önüne alarak onu paris'e götürmüş. Diderot, orada, kimine göre louis-le grand, kimine göre ise d'harcourt koleji'nde okumuş. İşte büyük düşünürün kısaca yetişme öyküsü bu, ama ona ününü getiren büyük çaba, bundan sonra başlıyor; diderot, felsefe ve bilimler üzerinde çalışıyor, sivriliyor, ama yazın ve eleştiri alanında da çalışarak, 18. yüzyılın en etkin düşünürlerinden biri oluyor. 'Ansiklopedi' gibi dev bir işi üstleniyor ve aydınlanma çağı denen bu çağa damgasını vuruyor. Bizde 1945 yıllarında başlıca yapıtları çevrilip klasikler arasında basılmıştır.

Server tanilli, 'düşün dergisi'nde yazdığı, 'diderot'nun çağırısı' başlıklı yazısını şöyle bitirmektedir: "Ölümünden bu yana akıp gitmiş olan yıllar, eserinden çok şeyi alıp götürdü. Ne denir? Doğru. Ama zorbalık ve bağnazlığın temsilcilerinin hala yaşadığı, bilim ve akılın düşmanlarının bugün de kaynaştığı çağımızda, onun eserinde özgürlük, bilim ve akıl adına bir yüce çağrı vardır ki, o eskimedi. Bütün diderot, bu çağrıdadır işte?"

Evet, diderot, bilimi ve akli savundu; ama onun bilim ve akıl dediği çok yeni anlamlar aldı bugün. Demek bizim elimizde ölçüt olarak, bir bilim adamını, bir düşünürü çağının tutucu güçlerine karşı aldığı tavırla değerlendirmek kalıyor

bugün. Hep o kalacak. Diderot, tanrısal, dinsel inancın yerine aklı geçiren adamdır, onun savaşımı buydu ve bütün kör inançları silip süpüren bu akıl, görünen dünyayı, doğayı, felsefenin, sanatın, sağ törenin temel ilkesi durumuna getirdi. Diderot'un yaygın çalışma alanını oluşturan ilkedir bu. Maddeci ve gerekirci bir filozoftu. tanrıya inanan kişinin filozof olmayacağını söyledi. 'Körler üstüne mektup'taki kör, kendini tanrıya inandırmaya çalışan misyonere "bunun için tanrıya parmağımla dokunmam gerekir" der. Diderot, bu yüzden hapse girdi. 'D'alembert'in düşü'nde, madde tanrının yerini almıştır artık. Madde devinim ve duyarlılıkla donatılmıştır. Bilim gerekirciliğin kanıtıdır. Bütün varlıklar özce birdir ve bir geçiş, değişim, oluşum süreci içinde bulunurlar. Öyle ise sağ törenin temeli doğa olacaktır. Doğası gereği insan iyidir, hristiyan sağtöresinin sandığı gibi doğuştan günahkar değil ve iyilikler de, kötülükler de, düzenin, koşulların, eğitimin ürünüdür. İnsan, bu gerekircilik anlayışı içinde, özgür olamayacağı için, suçlu da bulunamaz. bu uslama sonucu olarak sanat, doğayı örnek almalıdır. roman, resim, oyun gerçekçi olmalıdır. Diderot, bunları söylemekle kalmamış, romanları ve oyunları ile örneklendirmiştir de ve çağının sanatçılarını bu açıdan değerlendirmiştir.

Diderot, büyük savaşımı ve eşsiz çabası ile insanlığın baştacıdır bugün de ve onu böylesine unutulmaz kılan işle-
rinin başında ise elbet 'ansiklopedi' gelir. 'Ansiklopedi', yunanca enkyklios paidela'dan yapılmıştır ve bütün bilimleri içine alan öğretim anlamına gelir. sözcüğü bulan rabelais'dir (1532). Diderot ile d'alembert'in ansiklopedisine temel olan yapıt, ingiliz chambers'in cyelopaedia'sı idi; fakat dide-
rot'nun etkisi ile ansiklopedi, bir çeviri yapıt olmaktan çıkıp,

gizemciliğe karşı bilimin savaş alanı durumunu aldı. Bu yüzden de gerici çevrelerin karşı koymasını sonuçladı. diderot, yaşamı boyunca çalıştı 'ansiklopedi' için, birçok maddeyi kendisi yazdı. bu uğurda yepyeni araştırmalara girişti, teknik değişmekte olduğu için ortaya yeni araç-gereçler çıkmakta idi, bunları tanıdı, adlandırdı, tanıttı ve fransa'yı aydınlanma çağı'nın avrupa'da gözbebeği durumuna getirdi. Ancak unutmamalı ki, bir ansiklopedi ortaya çıkaran her ülkeyi aydınlanma çağı'nı algılamış sayamayız. çoğu ülkede bu tür yapıtlar, genişletilmiş sözlükler olmaktan ileri gidememiştir. diderot'nun ansiklopedisi, toplu bilgi vermekten çok, dinsel inançlara karşı bilimlerin öğretimini üstlenmişti, demek yansız değildi, metafizikle ve skolastikle çarpışıyordu.

* * * * *

GİRİŞ

“DENİS DİDEROT OYUNCULUK ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER (Paradoxe sur le Comédien) Orjinal Fransızcadan Türkçe çevirisi..”

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türüsüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük

olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir.

Önsöz, Türkçe çevirisne giriş yazısı,

H. Ali Yücel, 23 Haziran 1941.

* * * * *